

Zadeva C-646/23 [Lita]ⁱ**Povzetek predloga za sprejetje predhodne odločbe v skladu s členom 98(1)
Poslovnika Sodišča****Datum vložitve:**

27. oktober 2023

Predložitveno sodišče:

Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie (Poljska)

Datum predložitvene odločbe:

25. oktober 2023

Kazenski postopek zoper:

P.B.

Predmet postopka v glavni stvari

Kazenski postopek pred sodiščem druge stopnje zoper vojaka P. B., ki je bil na prvi stopnji spoznan za krivega kaznivega dejanja iz člena 278(1) Kodeks karny (kazenski zakonik).

Predmet in pravna podlaga predloga za sprejetje predhodne odločbe

Združljivost s pravom Unije – ob upoštevanju člena 19(1), drugi pododstavek, PEU in člena 47 Listine o temeljnih pravicah v povezavi z določbami Direktive (EU) 2016/343 – nacionalne določbe, ki določa, da se sodnik, ki odloča o pritožbi v zadevi, ki jo ureja ta direktiva, upokoji po samem zakonu.

Vprašanja za predhodno odločanje

1. Ali je treba člen 19(1), drugi pododstavek, Pogodbe o Evropski uniji (v nadaljevanju: **PEU**) in člen 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah (v nadaljevanju: **Listina**), v povezavi z določbami Direktive (EU) 2016/343 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 9. marca 2016 o

ⁱ Ime te zadeve je izmišljeno. Ne ustreza resničnemu imenu nobene od strank v postopku.

krejitvi nekaterih vidikov domneve nedolžnosti in krejitvi pravice biti navzoč na sojenju v kazenskem postopku (v nadaljevanju: **direktiva**), razlagati tako, da nasprotuje nacionalni določbi, kot je člen 13 pa tudi 10 ustava z dne 28. lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (zakon z dne 28. julija 2023 o spremembi civilnega zakonika ter nekaterih drugih zakonov), ki določa, da se sodnik, ki obravnava pritožbo v zadevi, za katero veljajo določbe direktive, upokoji po samem zakonu, če (I) je ta določba zasnovana tako, da se nanaša samo na enega od vseh aktivnih sodnikov, (II) ta določba ne zajema državnih tožilcev, ki so v podobnem položaju, čeprav so bili v dosedanjem pravnem položaju državni tožilci in sodniki, ki so v podobnem položaju, kot je položaj sodnika, ki obravnava pritožbo, doslej obravnavani enako, (III) se zakon, v katerega je umeščena ta določba, ne nanaša na organizacijo sodišč, temveč na povsem drugo področje, v njegovi obrazložitvi pa niso nikjer pojasnjeni razlogi za uvedbo te določbe, ni naveden noben pomemben javni interes, ki bi ga ta določba varovala, in ni navedena utemeljitev, zakaj je uvedba te določbe sorazmerna s temi cilji, in (IV) niti ta določba niti katera koli druga določba nacionalnega prava ne določa možnosti, da bi sodišče ali kateri koli drug organ obravnaval in odločal o pritožbi ali drugem pravnem sredstvu sodnika, ki ga ta določba zadeva, da bi preveril upravičenost njegove upokojitve ali skladnost te določbe z nacionalnimi hierarhično višjimi določbami ali določbami prava Unije ali mednarodnega prava?

2. Ali je za odgovor na prvo vprašanje pomembno, da je bil sodnik, na katerega se nanaša navedena določba nacionalnega prava, zaradi svojih dejavnosti za zaščito neodvisnosti sodstva in neodvisnosti sodnikov predhodno izpostavljen represiji izvršilne oblasti, ki ga je poskušala upokojiti na podlagi prej veljavne zakonodaje, navedena določba nacionalnega prava pa je bila sprejeta zaradi neuspešnosti teh poskusov? Ali je za ta odgovor pomembno, da po mnenju predložitvenega sodišča ta določba ne služi uresnitvi nobenega pomembnega javnega interesa, temveč je represivne narave?
3. Ali je treba člen 19(1), drugi pododstavek, [PEU], člen 47 Listine, člena 2 in 4(3) PEU ter načeli primarnosti prava Unije in učinkovitega sodnega nadzora ob upoštevanju sodbe Sodišča EU z dne 13. marca 2007 v zadevi C-432/05 Unibet, razlagati tako, da je sodišče, ki ga sestavlja sodnik iz prvega in drugega vprašanja, pristojno, da po uradni dolžnosti zadrži uporabo določbe nacionalnega prava iz prvega vprašanja, ki določa njegovo upokojitev, in da v tej in drugih zadevah nadaljuje odločanje do prejema odgovora Sodišča EU, če meni, da je to potrebno, da se o zadevi, ki jo obravnava, odloči v skladu z veljavnimi določbami prava Unije?

4. Ali je treba določbe in načela iz tretjega vprašanja razlagati tako, da se, če bi Sodišče EU ob upoštevanju okoliščin iz drugega vprašanja na prvo vprašanje odgovorilo pritrdilno, določba nacionalnega prava iz zadnjenedenega vprašanja, ki določa upokojitev sodnika, ne more uporabiti in se sodnik ne upokoji, razen če za to obstaja druga pravna podlaga?

Navedene določbe prava Unije

Člen 19(1), drugi pododstavek, Pogodbe o Evropski uniji;

Člen 47 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah;

Direktiva (EU) 2016/343 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 9. marca 2016 o krepitvi nekaterih vidikov domneve nedolžnosti in krepitvi pravice biti navzoč na sojenju v kazenskem postopku (UL 2016, L 65, str. 1).

Navedene določbe nacionalnega prava

Člena 10 in 13 Ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (zakon z dne 28. julija 2023 o spremembi civilnega zakonika in nekaterih drugih zakonov) (Dz.U. 2023, pozicija 1615);

- V skladu s členom 10 se „V Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (zakon z dne 11. marca 2022 o obrambi domovine) (Dz.U., pozicija 2305, in iz leta 2023, poziciji 347 in 641) člen 233 nadomesti z naslednjim: „Če je vojaški tožilec, ki je poklicni vojak, razrešen poklicne vojaške službe, ostane na položaju državnega tožilca v ustrezni organizacijski enoti državnega tožilstva, ne glede na število tožilskih mest v tej enoti.““
- Člen 13 določa, da se „[s]odnik vojaškega sodišča, ki je bil razrešen poklicne vojaške službe in je na dan začetka veljavnosti tega zakona ostal na položaju sodnika, [...] s tem dnevom upokoji. [...]“. V skladu s 14. členom omenjenega zakona o spremembi je začetek veljavnosti obeh določb 15. november 2023.

Člen 175(1), člen 176(2), člena 179 in 180 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (ustava Republike Poljske);

Člen 22(1), člen 23(1), člen 35(1), člen 70(1) in (2) ustawa z 21 sierpnia 1996 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (zakon z dne 21. avgusta 1996 o organizaciji vojaških sodišč);

Člen 200(6), člen 226(3), člen 229(2), člen 233 ustawa z 11 marca 2022 roku o obronie Ojczyzny (zakon z dne 11. marca 2022 o obrambi domovine);

- Člen 233 določa, da „[v] primeru razrešitve sodnika vojaškega sodišča ali tožilca za vojaške zadeve, ki je poklicni vojak, iz poklicne vojaške službe, ta

ostane na položaju sodnika ali tožilca v ustrezni organizacijski enoti sodišča ali tožilstva, ne glede na število delovnih mest v teh enotah. [...]“.

Členi 70(1) in (2), člen 71(2) in (3) ter 73(1) in (3) ustava z dne 27. lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (zakon z dne 27. julija 2001 o organizaciji splošnih sodišč);

Člen 439(1) ustava z dne 6. czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (zakon z dne 6. junija 1997 – zakonik o kazenskem postopku)

Člen 104(1) ustava z dne 24. sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (zakon z dne 24. avgusta 2001 – zakonik o prekrškovem postopku).

Kratka predstavitev dejanskega stanja in postopka

1. Wojskowy Sąd Garnizonowy w Warszawie (garnizijsko vojaško sodišče v Varšavi, Poljska) je izdalo sodbo, s katero je vojaka P. B. spoznalo za krivega kaznivega dejanja iz člena 278(1) kazenskega zakonika. Zoper navedeno sodbo se je pritožil vojak P. B., ki je trdil, da je bil kazenski ukrep – objava sodbe – izrečen napačno, in zahteval spremembo sodbe z razveljavitvijo tega dela sodbe. Na pritožbeni obravnavi pred Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie (regionalno vojaško sodišče v Varšavi, Poljska) je vojak P.B. dodatno zahteval razveljavitev sodbe in pogojno ustavitev postopka.
2. Za odločanje o pritožbi je bil kot sodnik posameznik imenovan sodnik, ki bi moral biti v skladu s členom 13 zakona z dne 28. julija 2023 o spremembi civilnega zakonika in nekaterih drugih zakonov upokojen 15. novembra 2023 brez pravice do pritožbe in brez sprejetja izvedbenih aktov. Člena 10 in 13 tega zakona sta bila z večino v Sejm (spodnji dom parlamenta, Poljska) sprejeta v zvezi z eno samo osebo, ob negativnem stališču Senat (zgornji dom parlamenta, Poljska) in senatnega odbora.
3. Ta sodnik je bil na mesto sodnika Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie (regionalno vojaško sodišče v Varšavi) imenovan 29. januarja 2013. Julija 2017 je bil ta sodnik zaradi svojega zdravstvenega stanja razglašen za nesposobnega za opravljanje vojaške službe, vendar sposobnega za opravljanje sodniške funkcije. Zato je pri takratnem Krajowa Rada Sądownictwa (nacionalni sodni svet, v nadaljevanju NSS) vložil prošnjo za premestitev na sodniško mesto na splošnem sodišču. NSS je Prezydent Rzeczypospolitej (predsednik Republike Poljske) predlagal, naj sodnika imenuje (premesti) na enakovredno delovno mesto na splošnem sodišču. Predsednik je po štirih letih in pol s sklepom z dne 27. decembra 2021 zavrnil imenovanje tega sodnika in svojega sklepa tudi ni obrazložil. Minister Sprawiedliwości (minister za pravosodje, Poljska) je decembra 2019 tedanjemu NSS podal predlog za upokojitev sodnika, NSS pa je ta predlog zavrnil z utemeljitvijo, da je sodnik, čeprav nesposoben za vojaško službo, sposoben opravljati sodniško funkcijo. Po predsednikovi odločitvi je

Minister Obrony Narodowej (minister za obrambo, Poljska) januarja 2022 podoben predlog vložil pri novem NSS. V tem primeru je novi NSS 12. junija 2023 zavrnil upokojitev sodnika, ker je 24. aprila 2022 začel veljati člen 233 zakona o obrambi domovine. V skladu s to določbo je bil zadevni sodnik po navodilu ministra za obrambo razrešen poklicnega opravljanja vojaške službe, ostal pa je na položaju sodnika Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie (regionalno vojaško sodišče v Varšavi). Od marca 2023 je sodnik ponovno začel soditi.

- 4 Sejm je 28. julija 2023 sprejel zakon o spremembi civilnega zakonika in nekaterih drugih zakonov, na podlagi katerega je bila med drugim iz člena 233 zakona o obrambi domovine črtana določba o sodnikih (pri čemer je ostala določba o tožilcih), poleg tega pa je bil v besedilo tega zakona o spremembi umeščen člen 13, ki se nanaša na upokojitev sodnika vojaškega sodišča, ki je razrešen poklicne vojaške službe.

Kratka predstavitev obrazložitve predloga za sprejetje predhodne odločbe

- 5 Za predložitveno sodišče kot „sodišče“ v smislu prava Unije veljajo zahteve načela Unije o učinkovitem sodnem varstvu, saj lahko odloča o vprašanjih v zvezi z uporabo ali razlago prava Unije. S tem povezana jamstva, da je sodišče ustanovljeno z zakonom, vključujejo ne le podlago za pravni obstoj sodišča, temveč tudi zahteve glede sestave sodišča in posameznih sodnikov. Sodišče mora ostati neodvisno in nepristransko, kar pa mora biti zagotovljeno z ustreznimi jamstvi, ki vključujejo zlasti varstvo aktivne sodniške službe, upokojitve in neodstavljenosti. V zvezi s tem se predložitveno sodišče sklicuje na sodno prakso, ki izhaja iz teh sodb: z dne 27. februarja 2018, Associação Sindical dos Juizes Portugueses (C-64/16, EU:C:2018:117); z dne 11. julija 2019, Komisija/Poljska (Neodvisnost vrhovnega sodišča) (C-619/18, EU:C:2019:615); z dne 5. novembra 2019, Komisija/Poljska (Neodvisnost splošnih sodišč) (C-192/18, EU:C:2019:924). Predložitveno sodišče tudi opozarja, da se v postopku v glavni stvar, ki se nanaša na kazensko zadevo, uporablja tudi Direktiva (EU) 2016/343 o krepitvi nekaterih vidikov domneve nedolžnosti in krepitvi pravice biti navzoč na sojenju v kazenskem postopku.
- 6 Predložitveno sodišče odloča po sodniku posamezniku, ki je sodnik, ki je bil razrešen poklicne vojaške službe, ker je bil razglašen za trajno nezmožnega za opravljanje take službe, vendar za sposobnega opravljati naloge sodnika. V zvezi s tem sodnikom je bila zakonska določba najprej spremenjena tako, da ga je bilo mogoče razrešiti poklicne vojaške službe brez upokojitve, nato pa je bila uvedena sprememba zakona, s katero je bil po samem zakonu upokojen prav zaradi njegove razrešitve iz vojaške službe. Uvedene zakonske spremembe se v praksi nanašajo le na tega enega sodnika, ki sodi kot član predložitvenega sodišča (tako imenovani *lex ad hominem*). Zato so na Poljskem te spremembe v medijih poimenovali „lex Raczkowski“.

- 7 Glede na zgoraj navedeno predložitveno sodišče dvomi, da zaradi te spremembe še vedno izpolnjuje merila „neodvisnega, nepristranskega in z zakonom predhodno ustanovljenega sodišča“. Odgovor na predložena vprašanja je za predložitveno sodišče objektivno potreben, ker mora odločiti, ali lahko nadaljuje obravnavo zadeve v glavni stvari v sedanji sestavi.
- 8 Predložitveno sodišče se sprašuje, ali okoliščine, opisane v prvem vprašanju, lahko vplivajo ali vplivajo na izpolnjevanje zahtev učinkovitega sodnega varstva, vključno s pravico do neodvisnega in nepristranskega sodišča, ustanovljenega z zakonom, glede na to, da načelo neodstavljalivosti sodnikov očitno vpliva na načelo neodvisnosti sodnikov in načelo neodvisnosti sodstva. Navedena načela ne pomenijo privilegijev sodišč ali sodnikov, temveč pravico državljanov do poštenega sojenja.
- 9 V okoliščinah obravnavane zadeve je zakonodajalec najprej sprejel določbo, v skladu s katero je sodnik, ki sodi v postopku v glavni stvari, ostal na položaju sodnika vojaškega sodišča, če je bil razrešen iz poklicne vojaške službe, nato pa je brez kakršnega koli pomembnega javnega interesa spremenil besedilo člena 233 tega zakona in iz njega črtal jamstvo nadaljnje aktivne službe tega sodnika, medtem ko je to jamstvo ohranil za tožilce, ki so v podobnem položaju. Hkrati je bila brez kakršne koli utemeljitve za tako pomembno spremembo, sprememba, ki se nanaša na eno področje, uvedena s predpisi, ki se nanašajo na drugo področje, s čimer so bila grobo kršena ustavna načela dobre zakonodajne prakse. Zato je bil v nasprotju s členom 180(3) ustave uveden nov arbitraren zakonski ukrep, s katerim je bil sodnik *ex lege* upokojen, če ne opravlja več vojaške službe. Sodišče, ki ga je mogoče samovoljno spremeniti, omejiti ali upokojiti v nasprotju s pravili, določenimi v nacionalnem pravu in pravu EU, ali z njihovim samovoljnim spreminjanjem, mora vzbujati dvome o njegovi zmožnosti opravljanja nalog iz Direktive 2016/343.
- 10 Iz teh razlogov se vprašanja, predložena v tej zadevi, osredotočajo na status predložitvenega sodišča in ogroženost uresničevanja načela domneve neodvisnosti, nepristranskosti, nedolžnosti in zagotavljanja pravice do poštenega sojenja. Ker je mogoče besedilo pravne določbe prirediti tako, da se spremenijo pravila za sodnikovo službo in skrajša čas opravljanja funkcije, kar pomeni, da je *de facto* mogoče sodnika kadar koli razrešiti, to nedvomno vpliva ali lahko vpliva na njegovo neodvisnost in nepristranskost ter s tem na poštenost kazenskega postopka, ki poteka, in na spoštovanje načela domneve nedolžnosti.
- 11 Predložitveno sodišče opozarja, da niti Trybunał Konstytucyjny (ustavno sodišče, Poljska) ne more presojeti zakonitosti izpodbijanih določb, saj je Trybunał Konstytucyjny (ustavno sodišče) svojo sodno prakso oblikovalo v obdobju, ko ni več organ, ki bi zagotavljal učinkovito sodno varstvo, senati, ki te odločbe izdajajo, pa so sestavljeni iz oseb, ki nimajo pravice odločati.
- 12 Pravna ureditev do začetka veljavnosti člena 233 zakona o obrambi domovine je določala, da sodnik vojaškega sodišča ne more biti razrešen poklicne vojaške

službe pred prenehanjem delovnega razmerja po zakonu ali pred izgubo položaja ali upokojitvijo (člen 35(1) zakona o organizaciji vojaških sodišč). Sodnik je bil lahko upokojen, če je bil nesposoben za vojaško službo, razen če je zaprosil za premestitev na splošno sodišče (člen 35(4) zakona o organizaciji vojaških sodišč). Iz teh razlogov ga kljub temu, da je predsednik Republike Poljske zavrnil njegovo imenovanje/premestitev na splošno sodišče, ni bilo mogoče upokojiti.

- 13 Okoliščine, v katerih so bile sprejete rešitve iz člena 233 zakona o obrambi domovine niso znane, nedvomno pa je bila njihova uvedba zapolnitev vrzeli v zakonodaji glede razlikovanja med nesposobnostjo za opravljanje vojaške službe in nesposobnostjo za razsojanje iz člena 180(3) ustave Republike Poljske.
- 14 V trenutku, ko je bila izvršilna oblast – minister za pravosodje – seznanjena z dejstvom, da bo sodnik, ki je obravnaval zadevno zadevo, uporabil to določbo, je bila njegova vrnitev k sojenju odložena za 10 mesecev. To je bilo nedvomno povezano z željo, da se ga odstrani iz sodniške službe v povezavi z njegovim delovanjem kot podpredsednik prejšnjega NSS, zlasti od leta 2014 do leta 2018, in njegovim sodelovanjem v zadevah, povezanih s kršitvami ustave s strani vladajočih, z obrambo neodvisnosti sodnikov in neodvisnosti sodišč, s tem da je novinarjem omogočal vpogled v javne spise zadev, povezanih z enim od ministrov vladne ekipe. Zaradi tega je bil sodnik izpostavljen nadlegovanju s strani javnih organov in medijev, ki so bili naklonjeni vladi.
- 15 Predložitveno sodišče meni, da se z uvedeno upokojitvijo, ki je usmerjena izključno proti sodniku, ki obravnava zadevo v postopku v glavni stvari, neposredno krši načelo neodstavljenosti sodnikov in ne služi uresničevanju nobenega pomembnega javnega interesa, temveč je izključno represivne narave. Načelo neodstavljenosti sodnikov je treba razumeti tako, da ne zakonodajna ne izvršilna veja nimata pravice samovoljno sprejemati odločitev, ki bi vplivale na možnost sodnika, da še naprej opravlja svoje dolžnosti. Upokojitev mora biti povezana z nezmožnostjo opravljanja sodniške funkcije, ti predpisi pa bi morali biti predmet sodnega nadzora.
- 16 Predložitveno sodišče meni, da je treba v primeru pritrdilnega odgovora na prvo in drugo vprašanje sprejeti ukrepe za zagotovitev pravilnega delovanja sodišča, da bi se pravilno izvajala Direktiva 2016/343. Po njegovem mnenju sporne določbe vodijo do tega, da se sodniku odvzame status aktivnega sodnika v nasprotju z vsemi pravili, odvzeta pa mu je tudi pravica do sodnega varstva. Zato na teh določbah ne bi smel temeljiti noben izvedbeni akt, s katerim bi bila razglašena upokojitev sodnika. Predložitveno sodišče meni, da v skladu s pravilom Simmenthal ne sme uporabiti nacionalnih določb, ki niso združljive s pravom Unije. Ob upoštevanju sodne prakse, ki izhaja iz sodb z dne 6. oktobra 2021, W.Ž. (Senat za izredni nadzor in javne zadeve vrhovnega sodišča – imenovanje) (C-487/19, EU:C:2021:798); z dne 18. maja 2021, Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ in drugi. (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 in C-397/19, EU:C:2021:393); z dne 5. junija 2023, Komisija/Poljska (Neodvisnost in zasebno življenje sodnikov) (C-204/21, EU:C:2023:442); in z dne 13. marca 2007,

Unibet (C-432/05, EU:C:2007:163), se sklicuje na neposredni učinek člena 19(1), drugi pododstavek, PEU, in na svojo obveznost, da zagotovi polni učinek te določbe tako, da ne uporabi nacionalne ureditve, ki ji nasprotuje. Ta obveznost izhaja tudi iz načela lojalnega sodelovanja iz člena 4(3) PEU.

- 17 Zadržanje uporabe navedenih določb s strani predložitvenega sodišča sodniku omogoča opravljanje sodniške funkcije na nacionalnem sodišču in dokler o zadevi ne odloči Sodišče, ne obstaja pravna možnost, da bi bil upokojen. Predložitveno sodišče je želelo uporabiti ukrep zavarovanja, ki bi neposredno zagotovil izvajanje njegovih pravic iz prava Unije in zagotovil učinkovito sodno varstvo strank v kazenskem postopku z zagotovitvijo, da zadevo obravnava neodvisno sodišče, sestavljeno iz neodvisnih sodnikov.
- 18 Predložitveno sodišče predlaga tudi uporabo hitrega postopka. Svoj predlog utemeljuje s tem, da se ta predlog za sprejetje predhodne odločbe nanaša na temeljni element pravice do učinkovitega sodnega varstva, in sicer na pravico do neodvisnega in nepristranskega sodišča, predhodno ustanovljenega z zakonom, ki bo neodvisno in bo izvajalo načelo domneve nedolžnosti. Predložitveno sodišče meni, da je predlog za uporabo hitrega postopka utemeljen ob upoštevanju pomena rešitve vprašanj za predhodno odločanje za to, da zakonito in v skladu z načelom pravne varnosti izvaja svoje sodne pristojnosti ob sodelovanju sodnika, ki sta ga zakonodajna in izvršilna oblast razrešila s položaja, s čimer sta kršili načelo neodstavljalivosti sodnikov in neodvisnosti sodišč.